

BLIN, ÉRIC

Az óratervezés technikája

ALKALMAZOTT HUMÁNUDOMÁNYI INTÉZET

francia nyelv, curriculum, szükségletek, cél, kommunikatív.

Az óratervezésnek, az óraterv kidolgozásának fogalma egy olyan összetett terület, amelyben az oktatástudomány különböző modelljei találkoznak. Szakmai nyelven szólva, a kifejezést úgy is tekinthetjük, hogy minden oktató egy különleges óratervnek felel meg. Néhány formai és tartalmi különbségtől eltekintve, az egyes tanárok által kidolgozott eszközök, mind-mind a pedagógia különböző eszmei irányzatok által megosztott elvein, koncepcióin nyugszanak.

Így anélkül, hogy egy új módszertani koncepció kidolgozására vállalkoznék, az a szándékom, hogy bemutassam az óraterv kidolgozásának technikáiban és az oktatástervezési modell kidolgozása során végzett kutatásaim és a közben szerzett tapasztalataim eredményeit. Szükségesnek tartom pontosítani, hogy ez a modell a francia, mint idegen nyelv kurzusra, illetve pontosabban a Szegedi Tudományegyetem francia jogi képzésének a keretében zajló francia nyelvoktatás keretein belül került kidolgozásra.

Mielőtt részleteiben is bemutatnám ezeket a technikákat és ezt az idegennyelv-oktatási modellt – amely ugyan egy idegen nyelv tanulására vonatkozik, de feltehetjük a kérdést, hogy más tárgyakra is kiszélesíthető lenne-e –, szeretném röviden bemutatni azokat a főbb elveket, amelyek munkámat vezették, és amelyek a koncepció bázisát képezik.

- Minden bizonnyal a legfontosabb fogalom, mivel ez alkotja koncepciónk kiindulópontját, a tanulóra való koncentráció. Itt arról van szó, hogy az oktatás csak akkor tud hatásos lenni, ha a tanulóra összpontosít, azaz, ha oly módon szervezett, hogy megfeleljen a tanulók szükségleteinek és elvárásainak. Ez konkrétan azt jelenti, hogy minden oktatásnak, akár egy intézményi keretben lévőknek is (amelynek a programja empirikusan, felsőbb szinten általánosan meghatározásra került), a tanulók szükségleteinek meghatározásán és elemzésén kell alapulnia, amelyet a tanulók által elvégzett tesztek segítségével lehet felmérni, az ismeretek hiányának, tökéletlenségének vagy pontatlanságának alapján. Ez a kettős elemzés a tanuló elvárásairól, tanulmányainak céljáról és az elérni kívánt tudásszintről teszi lehetővé, hogy pontosan megfogalmazzuk a tanítási keretek között kitűzött célt, ami a bemutatandó modell fő tengelyét és technikai részleteit képezi.
- A következő vezérlő elv a kommunikatív és funkcionális módszertani elveknek felel meg, amelynek az a célja, hogy a hallgatót a tanulásában aktív szereplői szituációba helyezze, azáltal, hogy őt eredeti nyelvi kontextusba teszi, a különböző tanítási segédanyagokkal együtt. Ezen a szinten ugyancsak arról van szó, hogy úgy tekintjük, a tudásnak el kell érnie a tanuló konkrét céljait, de a nyelvi és kulturális kompetenciákat is, amelyek megfelelnek a mindennapi élet szituációinak, vagy a szakmai, illetőleg a specifikus szituációknak.
- A harmadik elv a tanár szerepét érinti, aki sokkal több, mint a tudás birtokosa, akinek úgy kell közbeavatkoznia, mint egy animátornak, és képesnek kell lennie átadni a tudást, a kompetenciák gyakorlati alkalmazása révén a meghatározott tevékenységek keretében, hogy a tanárok elérjék a konkrét célkitűzéseket és megfeleljenek a tanulók szükségleteinek.

Így ezeknek a figyelembevételével a modell és a technikák, amelyeket az óraterv koncepciójára javasolunk, egy rendszeren nyugszanak, amelyet curriculumnak nevezünk, és ami referenciaként tartalmazza az elsajátítandó ismeretanyagot, ami a „tanítás-tanulás” folyamatán alapul és abból merít. Ez azt jelenti, hogy a tanulókat meg kell kérdezni, milyen ismeretanyagra van szükségük, és mivel egy nyelvet nem lehet teljesen megtanulni, így választani kell egy oktatási módszert a tanulók elvárásai és motivációjuk alapján, amit aktív, kommunikatív formában taníthatunk. Azoknak kell választaniuk, akik a legközelebb vannak a tanulóhoz, tehát a tanároknak, akik egyúttal a legjobban meg tudják ítélni, hogy melyek legyenek a prioritások és az eszközök az óra céljainak a megvalósításában. Így ebben az értelemben a curriculum iránymutatóul szolgál. A diákokkal kapcsolat-

ban álló oktató pedig az, aki meghatározza a syllabus-t (a tartalmat), az előrehaladást, a felhasznált eszközöket, a tevékenységeket és az értékelést, amelyek leginkább alkalmasak a kitűzött célok elérésére.

A curriculummodell, vagy az óraterv általános definíciójának kerete

A curriculum modell egy öt oszlopból álló táblázat formájában kerül bemutatásra, amelynek részleteit később itt mutatom be, balról jobbra haladva, kifejezésre juttatva egy egyre finomabb alosztályozás során az oktatás keretében elérendő célokat, amelynek a főbb jellemvonásai elsőként kerültek meghatározásra, mint a következő példában:

Óratípus: francia nyelvi óra, melynek célja, hogy lehetővé tegye a hallgatók számára az írásbeli kifejezési technikák elsajátítását.

Csoportszint: -

Célcsoport: 2. évfolyamos hallgatók

Óraszám: 20–25 óra

Oktatási ritmus: hetente egyszer egy szemeszterben – heti két óra

Az oktató általános képességei: az oktatónak a francia, mint idegen nyelv szakértőjének kell lennie, és különösen jól kell ismernie a francia írásbeli kifejezés technikáit.

Az öt oszlop a következőképpen kerül definiálásra:

1. oszlop: a terület:

Ebben az oszlopban, a modellben meghatározott öt terület közül csak kettőt veszünk számításba: kommunikációt és kultúrát.

A kommunikáció témaköre magába foglalja a hallgatók által hallásra, beszédre, írásra és olvasásra használt kompetenciákat. Pontosabban ez a terület egy csoportba foglalja francia nyelven a szóbeli kifejezési készséget, hogy információkat adjanak és kérjenek, hogy kifejezzék érzéseiket, és kicserélik véleményeiket, a gondolatok és az írásbeli vagy szóbeli információk megértésének kompetenciáit, az írás- és beszédprodukciós képességeit, hogy különböző területeken információkat, koncepciókat és gondolatokat mutassanak be.

A kultúra témakörének tanulmányozása azt a célt szolgálja, hogy lehetővé tegye a hallgatók számára a francia kultúra megismerését és annak megértését. Konkrétabban, e terület keretében a hallgatóknak meg kell érteniük a hagyományokat, a perspektívákat, a gyakorlatot, és a francia kultúra termékeit, ideértve a történelmet, az irodalmat, és a művészeteket is.

A modellhez képest a kultúra területét az itt definiálnál is tágabb értelemben vettük, olyan módon, hogy például az ötletet strukturálása vagy a terv megszervezése számunkra kulturális aspektusokat jelent, mivel ezek választ adnak a mindkét kultúra (a francia és a magyar) körében megtalálható különböző szokásokra. Általánosabban, tehát mi kultúrán értjük mindazt, ami kapcsolatban áll a szokásokkal, ami nem tisztán a nyelvi dimenzióknak felel meg, de ami mint minden egyes ember személyiségének építő eleme, egy kultúra, egy társadalom tagjaként. Ebben a mi felfogásunk közelít Stern szemléletéhez (1983) „a syllabus (tartalom) kultúrának bevezetést kell képeznie magának a nyelvnek a szociokulturális aspektusába”.

2. oszlop: a globális képesség:

A globális képesség az írásbeli és szóbeli kifejezőképességet, az írásbeli vagy szóbeli megértést és az írásbeli vagy szóbeli interakciót jelenti.

3. oszlop: standardok/célok:

Itt nem a képzés céljáról van szó, hanem a célok meghatározásáról, amelyeket az óra keretében el kell érni. A célok részint az általános célkitűzéseket foglalják magukba, mint azt L. Vandeveldé (1982, 44. oldal) egy definícióban így ad meg: „Megegyezés szerint, ÁLTALÁNOS CÉLKITŰZÉSRŐL akkor beszélünk, amikor a vizsgált képesség magába foglalja egy végső kompetencia eléréséhez szükséges feladatok összességének az elsajátítását.”

A cél tehát egy összetett kompetencia definíciója, amelyet a hallgatóknak el kell érnie az oktatási-tanulási időszak keretében, és e kompetenciának a kijelentése a következő kifejezéssel kerül bevezetésre: „képes arra, hogy...”.

4. és 5. oszlop: benchmark/célkitűzések és álcélkitűzések:

Az adott célkitűzés már nem az oktató programjának, hanem a tanuló szerepének felel meg. A cél az ELVÁRT TERMÉK megszerzése, vagyis egy olyan képességé, attitűdé, tudásé, amely egy meghatározott tárgyhoz vagy tartalomhoz kapcsolódik, és amelyet egy behatárolt idejű tevékenység eredményeképpen sajátít el a tanuló.

A pedagógiai célkitűzés meghatározza, hogy a tanulónak mit kell tudnia végrehajtani francia nyelven egy tanulási szakasz végén.

A pedagógiai célkitűzések kapcsolódnak a képzés céljához: ahogy a képzésnek van egy célja, úgy a képzést alkotó tanítási-tanulási szakaszoknak is kell, hogy legyen célkitűzése.

Amikor a tanuló a képzés összes pedagógiai célkitűzését elérte, akkor a képzés célját is elérte.

A pedagógiai célkitűzések közvetlenül a tanuló képzési szükségleteiből következnek, azaz azokból a nyelvi készségekből, amelyeket el kell sajátítania.

A pedagógiai célkitűzések egy kompetenciát határoznak meg, amelyet a következő kifejezéssel vezetünk be: „képes arra, hogy + cselekvő ige ...”

Példa

Terület	Képesség	Standardok / célok	Benchmark/célkitűzések	álcélkitűzések
Kommunikáció	IE	1. képesnek lenni egy összegzés készítésére	A szöveg elemző olvasásának elvégzése: megérteni a bekezdések és a szöveg egésze között fennálló kapcsolatokat	<ul style="list-style-type: none"> • felismerni a szerző gondolatainak logikusan kifejtett szakaszait • felismerni a logikai kapcsolatokat egy bekezdés és az azt megelőző bekezdés között,

Nyelvi kompetenciai órategnikák III: szövegek elemzése és értekezés, összefoglaló, beszámoló, szintézis-technikák

Óratípus: francia nyelvi óra, amely arra irányul, hogy lehetővé tegye a hallgatók számára az írásbeli kifejezési technikák elsajátítását.

Csoportszint: haladó – felsőfok

Célcsoport: a francia jogi és közösségi jogi képzés 2. évfolyamos hallgatói

Az oktatás szerkezeti részeinek időtartama: maximum 1 óra 30 perc

Célkitűzés: egy szöveg elemző olvasásának az elvégzése: megérteni a szöveg egésze és a bekezdések közti kapcsolatot

Segédanyagok:

Fejlődés: az álcélkitűzések rendszere

Tevékenységek:

1. Az álcélkitűzés elérésére irányuló tevékenységek: felismerni a szerző gondolatainak logikusan kifejtett szakaszait.

A hallgatókat arra kéri, hogy olvassák el figyelmesen a szöveget, és ismerjék fel a szerző által kifejtett fő gondolatokat (tények, érvek és vélemények). Ez a munka egyénileg vagy pedig kicsi, 2–3 fős csoportokban kerül megvalósításra, majd lehetőséget ad az összegyűjtött információk közzétételére egy fórum formájában, amely így a vita után lehetővé teszi, hogy csak a helyes információk maradjanak meg.

Az óratervezés részleteire vonatkozó technikák:

E szerint az alapküldetés szerint, amely meghatározza a pontos és konkrét elvárható célkitűzéseket, az álcélkitűzéseket, a következőkben pontosítani kell a tekintetbe veendő és az óratervezés kidolgozásához alkalmazandó technikai aspektusokat, viszonyítási pontokat, amelyek minden tanárnál a legmegfelelőbb formában fognak megvalósulni (egy táblázat, egy forgatókönyv, stb.).

A syllabus kidolgozása:

Ez az óra tartalma, azaz az a tananyag, amit azért oktatnak, hogy elérjék a pedagógiai célokat. A syllabus megjelenhet táblázat formájában, amelynek bal oldalán fel vannak tüntetve a pedagógiai célkitűzések, és néha az adott globális képesség, ha szükséges, vagy egy forgatókönyv formájában, azaz a lépcsőzetes fejlődést követve.

A fejlődés megtervezése:

Ez az a sorrend, ami alapján a tananyag rendszerezésre, majd órai alkalmazásra (tanításra) kerül a segédanyagok (tankönyv, munkafüzet, egyéb dokumentumok) felhasználásával különböző órai tevékenységek során.

Két fő fejlődési típust különböztetünk meg: a lineárisát és a spirálisát.

- a lineáris fejlődési típusban a syllabus különböző elemeit egymás után oktatják úgy, hogy az egyszer már tanítottakhoz ritkán térnek vissza. Ez a fejlődési típus azon a hibás elképzelésen alapul, hogy minden, ami egyszer elhangzott és tanításra került, azt megtanultnak tekint.
- A spirális fejlődésben a syllabus már oktatott elemeihez a tanulás későbbi szakaszaiban visszatérnek. Ezáltal ugyanazok az elemek többször megjelennek, s ez elősegíti elsajátításukat.

A két fejlődési modell közül nyilvánvalóan a második az előnyben részesítendő.

A pedagógiai eszközök megválasztása:

Itt mindazokról a kézzelfogható elemekről van szó (írott dokumentum vagy multimédia, hang- vagy videofelvétel, egy személy, egy tárgy), amelyek lehetővé teszik az oktató számára pedagógiai tevékenységük kidolgozását. A pedagógiai eszköz lehet autentikus (eredetileg nem a nyelvi órára dolgozták ki), didaktikai (nyelvórárt tartó tanárok számára dolgozták ki), vagy félig autentikus (az óra szükségleteihez mérten az oktató által átalakított valódi eszköz). Az eszköznek a hallgatók tudásszintjének megfelelőnek, külsejét tekintve vonzóknak és pontosnak kell lennie.

A pedagógiai tevékenységek megválasztása:

A feladatról, a munkáról van szó, amelyet a tanulónak realizálnia kell a pedagógiai eszközök segítségével, a célkitűzéshez igazodó kompetenciák megszerzésének érdekében. A pedagógiai tevékenységek lehetővé teszik a tanulást (a célkitűzés eléréséhez szükséges elemek fokozatos elsajátítását), a problémák orvoslását (a tanulás során felmerülő nehézségek megoldását), a felülmúlást (a fejlődést a tanulásban és annak ösztönzését). Ezek a tevékenységek eszközt képeznek a megértéshez, az elemzéshez, a gyakorlathoz, a nyelv használatához.

A szerepek definiálása:

A terv leírásának ezen a szintjén arról van szó, hogy mit kell mondania és tennie az oktatónak, valamint annak a definiálásáról, ami a tanulóra vonatkozik.

A terv értékelésének koncepciója:

Arról a tervről van szó, amely lehetővé teszi annak az ellenőrzését, hogy a hallgatók elérték-e a célkitűzéseket, fokozatbeosztás szerint mutatja a megszerzett kompetencia szintjét. A gyakorlati órák keretében az értékelés egyszerre köztes (a szemeszter során) és végleges (a szemeszter végén). Az értékelésnek lehetővé kell tennie annak az ellenőrzését, hogy a hallgatók elsajátítják-e (diagnosztikai funkció), vagy megszerzik-e (szomatív funkció) a tanított elemeket.

Az értékelésnek meg kell felelnie a pedagógiai célkitűzéseknek, a tartalomnak, az alkalmazott képességeknek, megvalósíthatónak kell lennie, és világos információkat kell tartalmaznia a végráhajtást és az osztályozást illetően.

Az idővel való gazdálkodás:

Azért, hogy az időkeret túllépését elkerüljük, egyrészt előre meg kell határozni az óra egyes részeire szánt időt, másrészt a rövidítések lehetővé teszik a tananyag kevésbé fontos, vagy másodlagos részeinek kihagyását, azért, hogy a legfontosabb célkitűzéseket elérjük.

Feed-back és kommentár:

Az oktató által, a tanítást követően elvégzett közvetlen vagy közvetett önértékelésről van szó, azért, hogy kritikai szempontból azonosítsa a pozitív és negatív aspektusokat.

Összegzésképpen szükségesnek tartom kiemelni, hogy mint minden modell, ez is lehet jobban vagy kevésbé hasznos, és különösen jobban vagy kevésbé követett és alkalmazott modell.

Ugyanis úgy kell tekinteni, hogy először egy modellről és technikákról van szó, amelyek mindennek előtt útmutatást adnak, melyet az oktatók befogadhatnak, vagy inkább adaptálhatnak szükségleteiktől függően.

Valószínű, hogy egy tanár számára, aki iskolai keretben oktat egy adott módszertan alapján (tankönyv + pedagógiai eszközök), az e modellre való áttérés kevésbé szükséges, mint egy nyelviskolai vagy speciális nyelvtanulási kontextusban dolgozó tanár számára.

Mégis, még ha egy oktató rendelkezik is modellel, ez a modell jó eszközt képezhet a célkitűzések jobb meghatározására, így egyértelműbb lehet saját magával és a tanulókkal szemben.

Végezetül, az adaptáció területén, érdekes lehet más tudományágakban, a nagyobb hatékonyság érdekében, a célkitűzések világos, pontos, konkrét meghatározása révén e modell és e technikák átalakítását elképzelni.

ÉRIC BLIN

Technics of lesson planning

Le modèle et les techniques que nous proposons pour la conception de plan de cours reposent sur un système, que nous appelons curriculum, qui doit proposer une base de référence de ce qui est supposé être appris, sur laquelle s'appuie et dans laquelle puise l'apprentissage. Ceci signifie qu'il convient de se demander ce que des individus ont besoin d'apprendre, soit à poser implicitement qu'ils ne peuvent pas tout apprendre d'une langue, donc que des choix doivent être opérés, correspondant à leurs attentes et motivations, répondant à leur besoins, dans une démarche active, communicative. Ces choix opérés doivent l'être par les personnes qui sont au plus près des apprenants, donc par les enseignants qui sont les mieux à même de considérer quelles peuvent être les priorités et les moyens à mettre en oeuvre pour atteindre les objectifs du cours. Ainsi, dans cette acceptation, le curriculum, sert de guide et c'est l'enseignant au contact avec les élèves qui définit le syllabus (contenu), la progression, les supports, les activités et l'évaluation, qui seront les plus adaptés pour atteindre les objectifs définis.